

Z. Abdyr Kejanaku

VITI i VI—Gusht 1934—Nr. 1

NORMALISTI

Jo në dijën, por në
vullnetin e fortë
qëndron vlera
e njeriut
HERBART.

Drejtimi:
E përkohëshmeja „NORMALISTI“
Shkolla Normale
Elbasan

Shtyp.-Kartoleria PEPPPO & MARKO, — Korçë

1934

M b r e n d i j a

1. Mendime mbi arësimin filluer	faqe	1
2. Provë mësimi—Rendi i I-rë	»	5
3. Provë mësimi—Rendi i III-të	»	7
4. Provë mësimi—Rendi i IV-të	»	9
5. Koto Hoxhi: një nga luft. e ferrit (1824-1895)		12
6. Novelë: Lulkuqja e Çuditëshme		17
7. Të këqijat e papunësisë		24
8. Fundosja		26
9. Nji ndamje qi ka nji takim të pacaktuem		28
10. Këngë popullore		29
11. Vjerrsha për shkollat fillore		31
12. Liqeni i Prëspës: një çerdhe romantike		32
13. Për të shkuar kohën		36
14. Të reja pedagogjike		37
15. Lajme Shkollë		38

E përkohëshmjia «N O R M A L I S T I»

E botojnë nxënësit e Normales

Editor i Përkohëshmjë: P. TANEFI

P a j t i m i: për gjashtë numra 1 Fr. ari

Nji numër kushton 1 Lekë.

KANDI PEDAGOGJIK

MENDIME MBI ARESIMIN FILLUER.

Kur bie puna me shkruar ndonji mbi arësimin filluer më ndonjë çip të fletorevet ose të të përkohëshmevet t'ona, nuk bân t'jetër gjâ veçse tregon mëhudhat mâ të reja pedagogjike të kombeve të qytetnuem. Asht për t'u lavdue ai, mbassi na dëften përparimet arësimore të botës së qytetnueme, sepse me këtë mënyrë edhe ata, të cilëvet nuk u bije puna me i këndue tek të përkohëshmet e hueja, e shtojnë edhe ma lëvrimin e dijës arësimore. Deri këtu jemi në një mendje, mendje edhe mirenjohëtës. Por kur u rrëshket kalem i kërkujnë, që ato mëhudha pedagogjike të botës së qytetnueme e të përparueme tepër në çdo gjâ, t'i fusim në punë pikë për pikë edhe nëpër shkollat t'ona, atëhere nuk e ndjekim ma pas, jemi në kundërshtim.

Kur themi se jemi në kundërshtim, bota nuk duhet të na marrë për mësuës a për njerës, që s'ndodhemi ende nga mendimet pedagogjike të vjetërueme, sepse për fat të mi ë, ne të rijt me këta mendime s'jemi u shqye nëpër shkollat edhe as i kemi njoftun ndonji herë! Por jemi në kundërshtim sepse mëhudhat e botës së qytetnueme shumë shekuj përpara nesh nuk pajtohen as me rradakët e nxanësvet t'onë, as me mjetet e mësimet edhe as me ndërtesën e shkollës,

Po pse nuk pajtohen?

Pse-të janë pa fund për ne! Me gjithë atë, ja disa pse: Shume shkolla t'ona janë pa banka, ose me banka të barmë jo për nxënës, por për burra. Ma tepër në për katundet. Nëpër këto banka rrinë jo aq nxënës sa duhet, por ma tepër se ç'duhet. Kështu nxanësi nuk shkruhen me qetësi me kalem, e po qe se e ven shishen e ngjyrës përpara pa dashun e pikturon bankën. Na mungojnë fytyrat e nevojshme për mësim, mjetet e shkencës edhe tekset shkollore të përshtatun rendit. Kemi 2,3,4,5 rende bashkë, që përbajnë vetëm një klasë të hüdhehequn prej një mësuesi. Kemi rende me 60-80 ose edhe me 100 nxënës të strukun në një dhomë të vetme, mandej nxanësi i jonë ka pak paraftytime nga rrethi, ku jeton edhe fare pak ose aspak drejtime familjare drejt qëllimit të shkollës. (Flas më tepër për numurin më të math të shkollave sidomos të katundeve, e jo ato të pakta që janë të rregullueme për bukuri për çdo gjë.)

Që, pse nuk mundemi me veprue kryekëput mbas methudhave më të reja pedagogjike. Ja edhe shembëlla:

Nëpër vëndet e huaj ndashti bisedohen dy pyetje arsimore:
1) A mund të mësohet në një shkollë pa tekst këndimi? (Shif Nr. 2-3 të "Normalistit" vj. V.)

2) A mund te përdoren fletoret nëpër shkollat fillore?

Këtyre dy pyetjeve mësuesit e atyre vëndeve mund t'u përgjigjen edhe me po edhe me jo, por për ne mësuesit shqiptarë përgjigja asht ose duhet të jetë një jo, qoftë për p riu dhën e II, (a të mesme, siç e quen një shok.)

Ata mësues kane të drejtë deri diku me ngulun këmbë për ta vumun në vepërim methudhën pa tekst këndimi për shumë arsye: sepse orizonti menduer i nxanësve asht shumë i gjanë, sepse çdo familje ka nga një bibliotekë të plotë me libra përrallash e rrëfimesh për femijt edhe sepse, çdo mësues ka nga një bibliotekë të pasun. Nxanësi nuk ka me përdorun tekst këndimi në shkollë, por mësuesi sigurisht ka me pasun ne bibliotekën e vet 30 libra të ndryshme rrëfimesh për femij, të cilat (libra) ka me ua dhanë nxanësve për me i këndue jashtë mësim, ose mbrenda në mësim; mandej asht

e sigurtë se edhe prindi në mbramje ka me i dhanë femijës së vet një libër për mos me ndenjun kot. Kështu tekst këndimi nuk ka me u-përdorun, por puna e të lëçitunit ka me u-bâ

Ndashti të vijmë tek na:

Biblioteka e shumë familjeve shqipëtare (si kätundet ashtu edhe të qyletit) përbâhet prej një libër të vetëm, prej librit të këndimit të nxânësit, t'jetër asgja. Në mbramje e shef nxânësinⁱⁿ të strukun pranë vatrës. ose pranë ndonjij kandi të tryezës (po qe se ka) tue i çfletëzue me gëzim fijt e librit të këndimit;...po vetëm të këndimit, pse t'jetër libër s'ka për me zanë me dorë.

Na mungojnë mandej libra me rrëfime, me përralla vetëm për fëmij por edhe sikur të gjindeshin, rrallë prindi mund t'i kënaqte fëmijet e tij me ndonji dhuratë të tillë. Ndashti së voni na u lind "Vatra e Rinis.". Asht një shok shumë i dëshun, një këshillues shumë i dobishëm edhe një prijshëm shumë i vlefshëm për fëmijet t'onë. Por sa asht numuri i prindërve, që i kanë pajtue drejt për së drejti (pa ndërmjetësin e mësuësve) me këtë mik të dashun? Druhem me thanë, por edhe po e them, se përgjigja e z Vasil Xhaçkës ka me qënë jo e kënaqëshme.

Le të hidhemi te mësuësi: Cili mësuës në Shqipni ka jo një, bibliotekëzë, por një **bibliotekë** me libra shkollore, fundi i fundit me libra të ndryshme? Cili mësuës ka 30 copë libra të ndryshme me rrëfime, që t'ua shpërndajë nxanësve për me i këndue ata vetë? 30 libra të ndryshme rrëfenjash nuk ka sigurisht, pse nuk kemi as të botueme, por edhe rrallë janë ata, që kanë një bibliotekë me gjithë mend.

Pra libri i këndimit asht biblioteka e nxanësit t'onë, edhe, po qe se kuxojmë me ia marrë nga dora këtë, atëhere don me thanë se ia rrëmbejmë, a ia shkatrojmë bibliotekën, pasunin, thesarin e tij. Kështu pra tekst këndimi nuk kemi me përdorun, por edhe të lëçitunit s'ka me vijue. Por kur nxanësi i periudhës së II, d.m.th. ai i ren. të IV e V, s'ka me kapun fare libër më dorë as në shkollë edhe as perjashta shkollës, atëhere ka me na dalun një punë t'jetër: «Një njeri që rin shtrimun shumë kohë në shtrat, ai harron me ecë,» ka thanë një i ditun. Këtë po e trajtojmë pak. Një nxanës që nuk kap me

dorë shumë kohë një libër këndimi, ai barron me lexue.» Që pastaj kur kanë me shkue nëpër rendet e ulta të shkollave të mesme, do jetë e nëvojshme nxanësit t'onë të kapin për së dyti abetaren;.. jo, profesorët e gjuhës, në vënd që t'u shpjegojnë kuptimin e këndimit a të vjershës, do të mundohen së pari t'i mësojnë nxanësit të lexojnë bukur,—desha methanë!

Prandaj libri i këndimit kurdoherë duhet të qendrojë edhe në duert e nxanësve të r. të IV e të V.

Po për fletoret (gazetat) si asht puna?

Asht marrj, që e zunë në gojë!—Ndoshta ka me thanë ndonji lexues. Edhe ka të drejtë me thanë kështu. Sot për sot edhe për shumë e shumë vjete më rradhë—të mos themi për gjithënjë—një pyetje e tillë nuk duhet vumun në bisedim, sepse fletoret t'ona janë tue përdorun gjuhën shoqipe-frënge-italjane e sepse këto nuk mbajnë landë për fëmij. Shtyllat mbushen me lajme politike, me vrasje, zanje, vjedhje, kurs: fëmijit duhet të rriten me një atmosferë krejt të ndryshme...me një atmosferë krejt shkollore.

Pra është utopi me folun për methudhat e reja arsimore, që nuk janë vumun ende në vepërim atje ku duhet. Utopi, jo për me u ditun, por për me shkue ndashti për ndashti mbas atyne. Bota e qytetnueme don me shkue përpara, pse ka shekuj që asht tue ecun për andej. Mirpo ne duhet t'a ndjekim këmba këmbës më çape të shpejta, por edhe të sigurta. Me këtë nuk duhet me thanë t'i rimë pas gjithënjë qytetnimit, jo, due të them që t'i shofim përfundimet e qytetnimit. T'i marrim botës së qytetnueme methudhat e reja pedagogjike, por për kulturë, edhe ne këtu të përdorim methudhën t'onë të përshtatëshme rrethit familjar, shoqënor e shkollor të nxanësit. Me këtë mënyrë shkojmë përpara, ndryshe ecim pas. Kur duhem me shkruë për arësimin t'onë, duhet të fiasim më fort për shkollat t'ona.

Thamë edhe më parë se kemi shkolla (t'i lemë ato të qyteteve për sa i përket kësaj pike me nga një klasë, që kanë 2,3,4, 5, rende të udhëhequn prej një mësuesi; pa lehtësina, pa mjete mësimi, shume herë edhe pa banka.

Ndashti nuk duhet me tregue të metat e shkollave, por mënyrën se si me veprue nëpër këto shkolla. Ç'farë methodhë duhet përdorun nëpër klasat me shumë rende? Me ç'farë më-

nyrë duhet t'ua zamë vëndin mjetevet, që mungojnë? Qysh duhet t'a fillojë punën mesuesi i ri në kësij rastesh? Që këso pyetjesh pa fund kemi plot. Ndoshta ndonji ka me thanë se në kësoj klasash e në kësij rastesh nevoja vetë e mëson mësuesin se ç'rrugë duhet të ndjekë. Kjo është e vërtetë. Por nevoja disa i mëson shumë mi ë, disa keq e shumë keq. Ja këtu na duhet një çfaqje mendimesh për me u njoftun prej të gjithëve mënyra më e mirë. Tue u bisedue kjo gjë sigurisht ka me dalë methudha ma e mirë pedagogjike për klasat me shumë rinde edhe për ato. U mungojnë mjetet e mësimit. Kështu kanë me dalun nxanës te përgatitun jo vetëm me një brum, por edhe me një methudhë të mirë, me një sistem të bukur.

Këtë gjë ma fort duhet t'a zanë në gojë mësuesit t'one deri sa të gjindet mënyra ma e mirë për veprim.

St. Spase '32

Provë mësimi

dhanun në rendin e I-rë t'ushtrimores

Landa : Gjuhë

Thema : Zhvillimi i germës Y

Për ç'do njisi metodike bahet një paragatitje, e cila ka për qëllim të zgjojë interesin e nxanësvet, kështu edhe për zhvillimin e kësaj theme bāhet kjo paragatitje.

Me qënë se n'orën e parë është bisedue, se ç'bajnë nx. ditën e dielë si ditë pushimi ashtu edhe për ditët e t'jera, e këtu natyrisht ka rānë fjala, se kanë hāngër edhe bukë, prandaj mes. porsa vë klasën në qetsi, iu drejton nx. një pyetje tue i thanë, se ç'farë kiskin bamë ato, përpara se të vishin në shkollë. Këtu lihen të lirë nx. të tregojnë, se ç'farë kanë bamë (por të udhëhequn prej mës., i cili e çon fjalën aty, ku e ka qëllimin).

Si të dali puna se kanë hangër bukë atēhere pyeten nx. se a duhet të hanë shumë bukë? Nx. jo. Tani mës. i pyet edhe shkakun, sepse nuk duhet të hamë shum. Këtu lihen të lirë nx. Se ç'farë munt të vijë prej të hangmes tepër si psh. Do të na përzihet, et. Tani mës., me qënë se qëllimi i mësimit i duell atēhere iu thotë nx., unë tani do iu tregoj një gjë shumë të bukur

për një çun, që ka hangër bukë shumë dhe kështu, nis prallën tue i thënë nx., se një herë një çun i vogël, që e queshin Ymer e kishte thërrite një ditë Diele për drekë halla e vet dhe Ymeri vajt e u muer leje prindvet. Mës. si thoni ju a ka bërë mirë Ymeri, që ka marrë leje dhe nx. përgjigjen, se ka bërë mirë; ndashti mës ka rastin të fusi edhe pak mësim edukatuer tue i thënë nx. se edhe neve, kur të na thërresni ndonjë njeri nuk duhet të ikim pa lejen e prindvet, sepse në qoftë se ikim, prindët do të hidhnohen shumë. Mës. si thoni ju, a i kanë dhënë leje prindët Ymerit? Nx. përgjigjen se i kanë dhënë.

Ndashti pyeten nx., se çfarë ka bërë Ymeri përpara se të nisesh? Nx. ka lënë fytyrën etj.

Po pra iu thotë mës, Ymeri veshi edhe rrobet e raja edhe tani shkoi ke halla. Mës, si thoni e ka pritë halla Ymerin? Nx. me gëzim. Mbasandaj mes., u thotë nx., se mbassi ndejten një 2 orë, ardhë koha e drekës. Mës. çfarë gjellesh i ka bërë halla Ymerit? Nx. gjellë të mira. Tani mes. u thotë nx., se halla shtroi sofrën edhe u-ulën për qark sofrës. Mës.: si thoni ju. ç'i ka thënë halla? Nx, mirë se erdhe. Mës. po Ymeri si i ka thënë? Nx.: mirë se të gjeta. Mirë po, si hangrën bukë dhe si ndejtën pak, Ymerit po i përzihesh, se kishte hangrë shumë dhe kështu zû me qamë porse hallës iu kujtue, që të fuste në gojë dy gjishtat e mëdhëj e të villte. Mës., si thoni iu ka bërë Ymeri, kur futi gjishtat e mëdhëj në gojë? Nx, y-y-y- - Këjo thohet prej disa nx., e mbasandaj thohet horas.

Tingulli i germës duel, por që të dali forma iu thohet nx., "që ta mbajnë mend na se qysh bante Ymeri mes., do iu a vizatojë në dërrasë dorën e Ymerit edhe gjishtat, që futi ke gojë," dhe kështu mes., ban y-në e madhe të shtypit në dërrasë, tue pasë parasysh rregullat që duhen për zhvillimin e njëj germe. Si të shkruhet germa, atëhere iu thohet nx., se kësaj burrat e mëdhëj i thonë y e madhe e shtypit (thohet prej disa nx., e mbasandaj thohet horas).

Mës., ndashti iu thot nx., se edhe neve kësaj do ti themi y e madhe e shtypit. Tani mes., merr edhe y-në e madhe të shtypit, që gjindet në kutin e germave të lëvizore dhe i krahason ato ndërmjet tyre. Me qënë se germat y e vogël e shtypit dhe y e vogël e shkrimit janë mësue, mes., për me qitë atë të ma-

dhen i pyet nx., ne me këto shkronja shkruajmë? Nx., jo. Mes., po me çfarë? Nx., përgjigjen se shkruajmë me ato të shkrimit.

Mes., po kush di me e shkruaj y e vogël të shkrimit.

Mbâsi nxanësit e dinë të gjithë, urdhënehet një nx., qi ta bâjë në dërasë. Mes., zë e u thotë nx., se në si këjo kemi edhe një germë t jetër, qi i ngjan kësaj veçse ajo âsht pak ma e madhe dhe kështu bâhet prej mes., në dërasë. Si të shkruhet kjo i u-thohet nx., se kësaj burrat e mëdhej i thonë y e madhe e shkrimit (këjo thohet prej disa nx., e mbasandaj horas). Tani mës. u thotë nx., se edhe neve kësaj do ti thomi y e madhe e shkrimit.

Bahen ushtrimet e germës n'ajër, në bankë e pastaj në dërasë. Tani y futet edhe në sistemin e rrëv's tue i u thanë nx., se Y-meri tashti âsht rritë edhe nuk ka ma frikë se e shtypiu automobilat, prandaj ky ecën edhe në rrugën e automobilat.

Mbasandaj urdhënohen nx., qi të nxjerrin pllakat nga ana me vija dhe të mbushin gjithë faqen e pllakës.

Deri sa nx., janë tue shkruaj, mës., u ndreq gabimet.

Shënim: Ky mësim zhvillohet për 1/2 orë.

Tabela e Mësimi

Y y

S. Haxhihyseni '34.

Provë mësimi

Dhânun në rendin e III-të të shkollës Ushtrimore

Landa : Gjuhë

Thema : Hartim «Portakalli»

a) Hyrja. — Kush do të më thotë mue se çfar pemësh keni ju nëpër shtëpijat? Nxansit përmëndin disa pemë si mollë, dardhë, shefteli, portokalla, limona etj.

Mësuesi e merr nga goja e nxansvet fjalën portakall dhe e zhvillon bashkë me ta.

b) Paraqitja. — Këtu nuk âsht nevoja, qi të përfillet gjatë e gjanë, mbassi âsht zhvillue disa orë mâ parë. Fillon mësimi i ri. Mësuesi kush di të më rrëfejë se çfar dini mi portokallin? Këtu

Ishen nxansit, qi të mendohen pak. Nxansit ngrihen dhe thonë atë, qi kanë mësue, por tue u-ndihmuem aty këtu prej mësuesit. Mbassi të jetë përsëritun mësimi prej 4 a 5 nxansve, mësuesi fillon të zgjidhi fjalit më të bukura, qi dalin nga goja e nxansvet.

Mësuesi duhet të ketë kujdes, qi të mund të zgjedhi ato fjali, qi i përshtaten fuqis mendore të nxansvet të klasës, ku është tue mësue. Pyetjet duhen bëmë në mënyrë, qi të mund të dali përgjigja sa më lehtë prej nxansvet. Mës: çfarë është portokalli? Nxansi: portokalli është një pemë; këtë e thonë dy a tre nxans dhe mandej thohet horas. Mës: kush po na e kallzon si e ka trupin mës. me anë të mimikës, i xit nx. , qi t'i përgjigjen pyetjes. Nx. Portokalli trupin e ka me zatar, pyeten nxansit për domethanëjen e fjalës me zatar dhe, mbassi të jetë kuptue kjo, u thohet nxansvet se kush do t'i thotë të dyja bashkë? Pyetja i drejtohet gjithë klasës dhe nxansit ngrejnë gishtat, atëhere mës. ngrenë një nxans Nx. e thotë fjalinë: Portokalli është një pemë me trup me zatar. Këtë fjali e thonë 5—6 nxans dhe mbasandaj horas. Mësuesi, për me i bëmë nxansit, qi t'interesohen më tepër për mësimin, u-thotë: «Kto qi po themi duhet t'i mbanë mend, se dishka do të bëjmë me to.» Mësuesi u-paraqit nxansvet një kokërr portokalli dhe i pyet si i themi kokërrës së portokallit? Nx. kokërrës së portokallit i themi portokall; këtë fjali e thonë disa nxans, veç e veç dhe horas. Mësuesi e mbanë portokallin në dorë dhe i pyet për ngjyrën e tij. Nxansi. Portokalli ngjyrën e ka të verdhë Mës. Po si e ka formën ky? Mësuesi, kush do të më thotë të dyja bashkë, kto që thamë tash (duhet kujdes, qi të mos përsëritet shpesh herë fjala portokall.) Nxansi. Ky është i verdhë e i rrumbullakët; dhe kjo fjali ushtrohet si të tjerat. Mësuesi. Sa farësh janë portokallat? Nx. portokallat janë shumëfarësh: të Rëndomtë, të Morës dhe Mëndarin. Spjegohet fjala e rëndomtë dhe faret e portokallave fliten horas prej nxansvet me qëllim qi t'u rranjosen mirë, më në fund ushtrohet e gjithë fjalija. Mësuesi. po si thoni ju prej nga kanë ardhë herën e parë? Nxansit. Kta kanë ardhun prej vëndet të nxehta. Për me u siguruem, qi ai mbajnë mend mirë nxansit kto fjali, u-thotë: Kush do të më përsëriti kto që thamë? Nx. i përsërisin një nga një dhe horas. Si të sigurohet më-

suesi se puna ka shkuem mirë, vazhdon më gjatë. Mësuesi. Kur piqen kta? Nx. Kta piqen në Shëndrë. Mës. Si duhet t'i vjelim? Nx. Duhet t'i vjelim me kujdes se mos vriten. Mës: Ku i rujmë? Nx. në ranë e në letra Mës: Ku bahen kta? Nx. Kta bahen në vënde me klimë mezatare (spjegim i fjalës klimë).

Të gjitha fjalit, qi do të dalin nga goja e nxansvet, do të thohen prej 2-3 nxansvet dhe mandej horas. Mësuesi. Për me i mbajtë mënd kto ç'duhet të bëjmë? Nxansit, duhet t'i shkruajmë. Mësuesi u-shpërndanë radhojt e Hartimit dhe i urdhmon, qi të qisin penat e ngjyrën, por tue numruem 1-2 3.

Pyetën nxansit se si mund t'ia venë titullin? Nxansit Portakalli. Mësuesi u-thotë nxansvet, qi të shkruajnë kto, qi folën bashke, dhe të tjera, që të shtojnë ata vetë. Nxansit duhet të mbajnë trupin drejtë dhe të ruhen prej mësuesit, qi të mos kopjojnë ke njani tjetri. Mbassi të mbarohet hartimi, bëhet një përmbledhje, tue u-kënduem hartimi prej nxansvet më të mirë e më në fund prej të tjetret.

Tabella e Mësimi.

Portakalli është një pemë me trup mezatâr. Kokrës, së ktij i thonë portakall. Ky është i verdhë dhe i rrumbullakët. Portakallat janë shum farësh: të Rëndomtë, të Mores dhe Mandarinë.

Kta kanë ardhun prej vëndeve të ngrohta. Portakallat piqen në Shëndrë. Duhet t'i vjelim me kujdes qi të mos vriten. Portakallat ruhen në ranët dhe në për letra. Bahen në vënde me klimë mezatare.

J. BALLA '34

Provë mësimi

dhanun në rendin e IV-tërt të Ushtrimores

Landa : Mësim shtetnuer

Thema: Doganat

Paragatitja. —

Bisedohet me nxansit për tregëtarët ma më randësi t'Elbanit për punë të tregëtis së tyne.

Mësuesi pyet nxansin. A dini ju nxanës ndonji tregëtar ma me randësi t'Elbasanit? nx.—po z. mës.—Mës—Ps u themi ne këtyneve tregëtarë me randësi? nx.—pse shesin gjana të çmueshme e me shumicë. Mës.—keni pa ju se ç'far shesin ma tepër këta? nx.—këta shesin mâ tepër siofna e gjana të çmueshme si sixhade, mëndafshna etj. Mës.—po kujtoni ju nxanës se të gjithë këto gjana bâhen në vëndin t'onë? nx.—jo z. mës. në këto mâ të shumtat i biem prej shteteve të huaj si prej Italie Anglie etj. Mës kur porosisin pra tregëtarët t'onë shkojnë në vetë dhe i marrin mallnat jashtë? nx.—jo z. mës. mâ tepër i porosisin me letër. Mës.—E dini ju mbasandaj se si vinë mallnat në Shqipni? nx.—po z. mës. me anë të derit vinë me avurë e në për tokë me automobila etj. Mës.—Kur do të vinë mallnat me avullore e dini se ku do të zbresin mâ parë? nx. nëpër skelë si p. sh. për të ardhur në Prefekturën e Elbasanit e të Tiranës zbresin në skelën e Dursit; për pref. e Vlonës e të Beratit zbresin në skelën e Vlonës dhe për atë të Gjinokastrës në skelën e Sarandës. Mës. E din ndonji prej jush se ç'bâhen këto mallna kur zbresin nëpër skelë?

Nx.—po z. mës. këto do të kontrollohen prej nji zyre të posaçme qi gjindet afër skelëve.

Paraqitja.—

Mësuesi sot juve do t'ju kallxojë se ç'deryrë ka kjo zyrë e ç'bâhen mbasandaj mallnat kur futen në këto.

Mbasi të shkarkohen mallnat në këto skelë, qi thanë, do të kontrollohen nji herë prej kësaj zyre, e cila ndërtesën e saj e ka po thuej se kurdoherë afër skelëve. Kur do të hyjmë këtu për kontrollim gjindet dhe i zoti i mallit mbrënda; ndashti nënpunsi i kësaj zyre shikon dengjiet me radhë që të mos kenë mbrënda dhe ndonji send tjetër përveç atyne që janë porositë. Kur të jetë bâ kontrollimi i gjithë i zoti i mallit paguen nji taksë, qi ashtë caktue prej ligjit, si mbas sasisë e vleftës së mallit, p. sh. për gjana të çmueshme ka për të pague ma tepër se për ato të ç'dyta me pak randësi; mbasandaj merr dëftesën e pagimit dhe niset për atje, ku do me shitë mallin e tij. Mës. si u themi këtyre zyrave, qi marrin taksa për mallna, që vinë nga jashtë? nx.—dogana z. mës.

Mës—kujtoni se vetëm nëpër skelë kemi dogana ne? Nx jo

z. mës. por dhe në vënde tjera. Po, përveç doganave qi kemi në për skelë, kemi dhe në kufit e Shqipnis në qendra me randësi, ku shteti i ynë lidhet me anë të rrugave me shtetet e tjerë. Kësisoj doganash kemi uë Shkodër e në Dibër me kufinë e Jugosllavisë, në Korçë e Gjinokastër me kufinin e Greqisë. Mës. si thoni ju vetëm këtë detyrë kanë doganat, qi të shikojnë mallat qi vinë nga jashtë? nx. jo z. mës.—por se ç'do njeri qi ka me dalë jasht Shqypnis me plaçka do të kontrollohet ma së pari prej doganës. Mës: kështu nuk mund të ikij njeri pa u kontrollue me gjithë ç'ka si valixhe ose tesha tjera dhe nuk mund të marrij gjana tjera qi nuk i duhen. Kjo është një gja shumë e mirë nxanës, se kështu njeriu nuk mund të nx'errij ç'do gja jashtë shtetit tij, p. sh. mund të kishte një njeri qi donte me dalë jashtë shtetit me një sasi të madhe florini; kështu sh eti nuk e len me dalë jashtë pa i ndërrue të hollat në letër përdryshe florini do të na spenxohesh jashtë shtetit t'onë.

Fellimi.—

Mës—A është e mirë kjo qi neve të kemi dogana? po z mës. Mës—si thoni ju do të ishte ma mirë të mos paguejshim doganë fare por të sillnim nga jashtë gjith farë gjanash? nx. jo z. mës. ne duam të përdorim gjanat që bajmë vetë e mandej ato qi nuk bahen në vëndin t'onë i sjellim nga jashtë. Mës—është e vërtetë pra se atëhere po të ishte qi të mos paguejshim taksë fare e të ishim të lirë të blijshim gjithfarë gjanash nga jashtë, prodhimet t'ona nuk do të na shiteshin aspak, të hollat do të na delshin të gjitha përjashta, populli ynë do të vorfnohesh e shteti do të vobeksohesh, se nuk do të kishte t'ardhuna të mjafta për me pague nënpunsit e financave, mësuesit etj. Pra për mos me ndoth kjo gja shteti nuk na le të blejmë nga jashtë ç'të duam ne; sidomos për a o gjana që i bën dhe vëndi i ynë shteti ka vue taksa doganore të randa.

Mës—si thamë ne nxanës kush ishin skelët ma me randësi të Shqypnis? nx—Dursi, Vlona etj. Mës—ç'far kishte në për këto skelë? nx—dogana Mës—më ç'vent tjetër kishte dogana? nx—kishte dhe në për kufij si në Korçë e Gjinokastër në kufinin e Greqis dhe në Shkodër e Dibër me kufinin e Jugosllavisë. Mës—ç'kishin për detyrë doganat? nx—të kontrollojnë qi të mos dalin jashtë gjana të nevojshme për vëndin t'onë e të marrin taksa të randa për gjanat qi sillen nga jashtë.

Për. e ushtrimi.— Landa përmbledhun në këtë mënyrë përsëritet prej aq nxanësve sa do të premtojë koha.

Abdyl Xhafa '34

TINGULL I RI LETRAR

Reth pendës së njëj ati të sbdukun

Koto Hoxhi: një nga luftëtarët e Ferrit

(1824-1895)

"Nuk mbjell kripë, por mbjell farë"

(K. Hoxhi)

Le ta ngrejme për një mend pendën, që mbulon të shkue-
men t'onë nën thundrën otomane; le t'i peshojmë e le t'i kra-
sojmë mirë bukur ngjarjet e atehershme; le të thurim lavde për
njerëzit e kohës dhe le t'ua këthejmë shpinën atyneve të barkut!
Me qiri në dorë le të kërkojmë punëtorët e kohës e me flakën
e qiriut le t'i përvëlojmë parazitët e qeses.

Perdja e së kaluemes, ndoshta e mykun keq, përsëri në-
për mykun çques ënde dy tipa njerëzish: 1 — njerëzit e punës
dhe të njëj ideali të caktuem edhe 2 — njerëzit e interesit privat:
përazitët e njerëzvet punëtorë. Të dytët s'na hyjnë në punë, kur-
se të parët duhet t'i adhurojme e t'i imitojmë. E në mes t'atyne
meteorëve, ndërmjet atij grupi idealistësh të Abdylit, të Naimit,
të Vasos dhe të Vretos me shokë asht futun edhe një gjinoka-
strit: Koto Hoxhi nga Qestorati.

* * *

Nuk due me përmendun jetën e kohës, mbass këtë unë
nuk e di mirë për vehte, por due me zënë në gojë vjershat e
tij, se aty kemi me gjetun Koto Hoxhin si njeri, si atdhetar dhe
si arsimdashës.

Koto Hoxhi nuk është vjershëtar prej natyre: i
lemë; ai është nga ata që i bënë vjershëtorë koha, rasti.
Po që se shkojmë mbas rregullavet poetike, Kotua nuk zën ndo-
nji vend të mirë në poezi; por edhe Naimi nuk qëndron aq shu-

më naltësin armonike të poezis, mirpo për ne ky është një nga vjershëtorët më me zâ, që ka pjellë nëna shqiptare. Në rast rreziku një njeri e sidomos një komb nuk ka nevojë holli arti e për imtësi fillosofie, por për shtymje e për punë, se ndryshe nuk e pret zhvillimi i ngjarjeve të kohës. Prandaj të parët t'onnë, andruesit e liris kombëtare, nuk kanë pasun kohë për me i peshue e me stërhollue shkrimet e tyne, por, porsa i nxirrshin nga truni, i shpërndajshin nëpër popull për me ngjallun farën e nacionalizmës.

Prapa marrë parasysh rregulla poetike, pa u zhytun në rythma e të ranve të sipërfaqëshme të poezis gjana pa të cilat njeriu sot nuk mund të hypi në majët të Parnasit; — pa marrë ndër sy as sasin e vjershave, por vetëm tue u mbështetun mbi mendimet e tij e mbi kohën në të cilën ka jetue, po them se Koto Hoxhi është vjershëtor, por vjeshëtar i errësinës, luftëtar i ferrit. Gjithë vjershëtarët, që jetuen para pavarnis shqiptare janë vjershëtarë t'errësinës, luftëtarë të ferrit. Ata nuk përpique-shin që ta bënin dritën më të shkëlqyeshme, si ngjan sot ndër ne por që ta bënin errësinën dritë.

Koto Hoxhi, natyrisht edhe shokët e tij, nuk luftoi me armiqt e një periudhe të kalueme, por me ata të kohës së vet. Nuk ndiqesh prej njëj anmiku vetëm, por prej njëj shteti të tanë. Ai nuk donte për me tronditun themelet e një familje të vogël, por të njëj perëndorie të madhe. Më gjith' atë ai nuk andronte kunora dafinash, por Shqipni të lirë; nuk punonte që të dukej 1) por që të ngjallte e që të ndizte zemrat e njëj kombi të tanë, që lëngonte shekuj me radhë nën zgjedhën e njëj fuqie po ... njerëzore!

Në vargjet e Kotos gjejmë një zemër që të thërret në ndihme, që vajton mynzyrën, që i lutet Zotit për pakësimin e fatkeqësisvet, që këshillon, që qërton ashpër edhe që shpreson. N'ato gjejmë një mendje jo që fluturon ndër re, por që ecën me vrap në tokë.

* * *

1) Deri para disa muajve vari i tij ishte në mes të ferrave i panjoftun i rrëzuem, vetëm me disa gurrë përsipër. Në muain Mars të k. v. arsimitarët e Gjinokastrës me spenzimet e tyne ta bëjnë varrin me cemento si një shpërbllim i vogël për djersën e madhe andrnesit të tyne të dikrshëm. Idealistë e vërtetë kurrë nuk i zen gjumi.

Me zemër të thyeme shef vëlla vràsjet dhe tradhëtit e bashkë-atdhetarëve Nji Abdyl Frashër, që pati gnximin e math për me mbledhnn Ligën e Prizrendit, nji njeri aq pnnëtor i ides kombëtare, nji kokë shqiptari aq e madhe që:

*"Me fjal'e me mënt' e tija,
U çudit gjithë Frëngjia; ... 2)*

por që ra në grackën e tradhëtorëve po shqiptarë, ishte gjá e pámundun që të mos i linte gjurma të thella Kotos. Ai áisht vëzhgonjës i hollë i gabimevet të bashkëatdhetarëve dhe qërtues i ashpër i 'tyne. Mynzyrën e shef vetë me sy, rënkon edhe u thërrret tradhëtorëve:

*«Ç'bëtë, a paçi belanë,
Kallëzon vëllaj vëllanë,
Që do armiku t'a varë;
Pse nxitë faqen e bardhë?»*

Pastaj zhytet disi në mendime e don sikur ta përmbajë vehten don sikur t'i bindi bashkëatdhetarët tradhëtorë me dishkat t'jetër kinse ma e butë, por më e prekëshme për t'ë: tue ua kujtue Atdheun prandaj tund kryet me deshpërim dhe i rrukullisen si gurrë fjalët:

"Turp i math për Shqipëri!.."

Digjet për atdhe, vajton pa da mynzyrën, mirpo e kupton se gjendja nuk përmirësohet po qe se nuk bashkohen të gjithë shqiptarët rreth nji ideal, prandaj të gjithë fajtorëve ua fal fajet. E fal vërtet tradhëtorin, por edhe tradhëtori duhet ta mbledhi mendjen mirë. Po qe se ban ende dredhina, ende shpifje e përdor pa da shpica helmuese, atëhere për Koton ai nuk don as Shqipnin dhe as Perëndin. E urren gjer në vdekje atë tip njeriu, prandaj me nervozitet bërtet:

*"Po është barbar,
Thirent gomar!.."*

edhe këshillon:

"Gjithë t'a pështyni!.."

Ndoshta ishte i mërztun nga dreqzinat pa fund, ndoshta ishte deshpërue nga puna pá përfundim ose ndoshta ishte ndezun keq nga flaka e atdhedashunis, prandaj flet aqë ashpër. Por për çudit! Aty për aty nga maja e nervozitetit hypën në majën

2) Për vjershat e Koto Hoxhit shif "Valët e Detit", të Spiro Dines.

e urtësis dhe të arsyes dhe, si tue pa hyllin që po lindej e plotësisht i bindun, l ftonte atdhetatarët:

*„O vëllezër Shqipëtarë
Në duam me nder të rojmë;
Të zemë udhën e mbarë,
Memëdhen t'a trashëgojmë,*

Dhe pastaj me përvujtni ia këthente lutjen Zotit:

*“O Zot ti e di,
Kë dua më parë;
Lart e në lavdi
Ja shoh Shqipëtarë. . . .*

* * *

Kotua nuk asht luftëtar i pushkës, por i pendës e i gojës. Ai është edhe një mësues i naltë, por një mësues që kish për jo fëmij, por të rritëshmit e kohës së 'tij; ai asht një predikator një misioner i ides kombëtare, Si njeri me mend e kishte kup-tue se pa u-ngjallun gjuha shqipe, se pa u-cellun shkolla shqipe, se pa mësue më parë abecenë në gjuhën t'onë nuk bahej shqipni. Pa dija nuk sillte liri. I padituni kënaqej vetëm me buk e kripë, kurse i dituni, i ushqyem me dije të huaj, mburej me lirin e huaj!, Pra me njerës të shitun shpirtënisht tek një i huaj nuk fitohej liria e Shqipnis; me njerës, që kënaqeshin me një kulltuk në shiëpin e huej, nuk naltësohej kombësia. Vetëm Arsimi ishte ay që kishte me krijue një brez; i cili mund të mendohej për Shqipni; vetëm shkollave u kistë për me qënë hije falto-re të shqiptarve. Ngulte kambë për shkolla shqipe e u thoshte bashkëatdhetarëve:

*“Shkonjat shqipe sa nukë mëson
Dhe gjithë bota na ka barbarë,
Me egërsirat na nëmëron . . . .”*

Dhe me të vërtetë kombi ma i ulët dhe ma i papërfillun asht ai që nuk ka një gjuhë të 'tij, një letërsi të vetën dhe ma fort: shkolla të veta. Kotua rrezikun e kishte kujtue me kohë, të papërfillunit e kishte pesue vetë. E thotë këthjellët vetë: Shteti i huej asht porsi një ujë dhe vetë shqiptarët i quente berra, që i rrëmbente ujku e nuk i lëshonte ma. Nnk mjaftonte kaq: ujku i kalte edhe për me u-vramë vëlla me vëlla dhe t shante keq e keq. Të gjitha këto mynzyra vijshin nga shkolla e hueja, prandaj pëshpëriste me deshpërim:

*"Sa s'kemi mësim ne jemi të sharë,
...O Shqipëtarë! o ne fat nxirë!,"*

I zhytun ndërmjet mundimesh e kundërshtimesh të panda-me t'anmiqve, por edhe i debun nga atdhe dashunia, me zemër të pastër i lutej Zotit:

*"Dërgo metnorë ndër na të msojmë,
Edhe të urtë me urtësi,
Se mbemë pa dijë pa e mendojmë,
Kombinë tënë me marëzi. "*

Mandej, si i shtymë nga një fuqi e pa dukun, u drejtohej bashkëatdhetarëve: djemve e burrave:

*"Ejani, o djem, burra ku int,
Me kamje e me dituri,
Fuqinë t'uaj tanë t'a vini,
Te ritni kombin me mjeshteri ...."*

por nuk harronte as nanat shqiptare:

*"O Arbëreshë jakë të mësojmë,
Gjuhën tënë se ajo na rit ! "*

Sikur ta marrim pnnën përcipët, pa e peshue as kohën, kemi me pa se K.to Hoxhi asht shqiptari i 1934së, është mësuesi i, naltë i kohës s'onë; mirpo mbetemi me gojë hapun kur mendojmë se ai i ka thanë këto fjalë e i ka mendue këta plane para pesëahietë vjetëve, shi atëhere kur nuk ndihej as zani i pulës shqiptare. Pra ai kërkonte që kombi i vdekun të ngjallej jo me zhurmë, jo me vëlla vrasje e me kundërshtime, por me mjeshtëri, d. m. th. me zotësi, me arsye me urtësi. Ai donte pasunia e gjithë të shkrihej për arsim, për arsimi t'ishte thjesht shqiptar. Por nuk mjaftonte vetëm kaq: arsimi t'ishte edhe për meshkujt edhe për femnat, se kështu dilte brezi, që andëronte zemra e madhe e Kotos. Gji hë jetën punoi për hapjen e shkollave shqipe. Bashkëatdhetarët e'tij e tallshin per këtë andër, se ata donin për me zanë gjahun pa gjuajtun; mirpo Kotua, gjithëmonë i frymëzëm me idealin e nacionalizmës, me buzën në gas u thoshte:

"Nuk mbjell kripë, po mbjell farë. "

Në këto fjalë përmblihet mendja e naltë dhe dashunia e madhe e Kotos për brezat e ardhëshëm. Dhe .... vërte mbolli farë, Fara e' tij dhe e shokëve të tij, që mbuallnë dikur, lulëzoi e me atë lulëzim u ba Shqipnia e sotshme.

Për Koton pasunia s kishte ndonji vleftë. E çfaqte dëshirën

napët, tamam si me zemër Khajamiane:

*"Linda vdes dhe gjithë gjenë,
Kamësi dhe varfëri,
Me trup të bënë në hil,"*

oor:

«S'më vdes shpirti kur bën mirë... »

Kjo asht fillosofia e këtij shqiptari, që ishte dhanë mbas idea kombëtare në të nantëmbëdhjetin qind-vjet. Asht fillosofia e tij e tillë që: **felën e madhe ia jipte kundërshtarit edhe fjalën e madhe e mbante për vehte.** Fillosofi që asht kryekëput në kundërshtim me fillosofin e ditëve tona! Ai ishte një mësues i nathtë, një idealist.

. . . E si idealist punoi: shkriu gjithë pasuninë vet për iden kombëtare, rendi ande e këndeje, u-përpoq, predikoi, u-mundue për shkolla shqipe e në fund çeli një shkollë në Gjinokastrë. Por aty nuk na shjoi pëmën, se n-përcuei me ca kôpaçe kurrit prej disa sy mbyllunvet. E fati i u duk sikur i qeshi gjtkë: Në Janinë po bahesh gati për hapjen e një shkolle shqipe. Gjithë masat i kishte marrun, lejën e kishte nxjerrun, mirpo,— ah, kjo jetë! vdiq papandehun në fshatin e tij lindor, në Qestorat, ku kishte shkue për të marrë një mikun e vet, të cilin e kishte emnue si mësues në shkollën e re shqipe të Janinës. Dha shpirt tue pëshpëritun edhe n'orën e fundit të jetës së vet:

—Ah, shkolla! Ah, shkolla! 3)

Sterjo Spase '32

NOVELË

LULKUQJA E ÇUDITESHME

—Çudi me ty, Syzi, gjithnji të shof si të pezmatuem; të pëlqen vetmija kërkon t'i vesh vehtes emnin: «i vetmuem»... Më duket se s'të ka lanë ndonji vragë jeta, due me thanë rrojtja.

3) E mbesa e Koto Hoxhit, zoja Zogë Zografi, e shoqja Dr. V. Zografit, më ka thanë se kur vdiq i gjysh i saj, ajo ishte 7 vjetëshe edhe me veshet e saj kishte ndigjue fjalët: "Ah, shkolla! Ah shkolla," që po pëshpëriste Kotua në shtratin e vdekjes,

Njeriu gjithnji ka nevojë për të tjerët, në dashtë me jetue. Këtë gja e shofin për ditë, e s'ka nevojë, medje, të t'a them; ti e din vetë. Sot bota, e më mirë me thanë, shkolla, përpiqet që qysh në fëmëni t'i bajë njerzit të shkueshëm e të shoqneshëm njani me tjetrin, vetëm e vetëm për t'u lehtësue barrën e jetës.—

Këto fjalë plot ëmbëlsi shoqnorë rridhshin prej gojës së fatbardhit në freskun e mbrëmjes tue shëtitë. Vorrezët, që i dalin përpara, të ndamë në dyshë prej rrugës së madhe, udhtarit që vjen prej lindjeje për Elbasan, ndofta për t'i mallëngjyem atij zemrën e qetë, ishin mbushun plot me nuanës, të cilët truma, truma çlodheshin mendjen me bashkëfjalme rinije, deri sa zilja t'i mblihte ndën vegimin e 'saj Rruga, që të drejton për Korçë, dukesh e gjallë plot me zonja kokëbardha, që dalin këndeje, mbassi të kenë derdhë ndonji pike lodë mbi ndonji rrasë të ngrime, e me zotnij me qeleshe, që zakonisht në mbrëmje shfryejnë dufin e ujit të bekuem. Dielli po përshëndeste natyrën me rrezet e arta të fundit, e gurgullimet e ujnave shperndajshin fllad.

Fdhe Syziu e Fatbardhi ishin nuanës. Syziu ishte një djal malsije, e me të vërtetë, në qoftë se e verejshë me kujdes, kishe me gjetun në 'të vyrtetë e zakonet, që malet s'harrojnë t'ua falin besnikisht bijve të tyne. Ishte i dukun e madhështor në vehten e 'tij. Fliste rrallë, por me vend, S'ia kishte anda të të thotë atë, që s'mund t'a bante. Po të të thoshte shok, t' ishte i sigurtë. I pëlqente ma tepër të fjalosej për heroj e trima ndofta për të kujtue zulumën e gjyshëve të 'tij. Ishte gojë ambël. Dy sy të mëdhej bojë gruni kallzojshin në lëvizjet e tyne shpejtësin e mëndjes e premin e saj. Fjalët: «mirë mbrama» kumbojshin çdo herë plot ambëlsi e buzëqeshje prej buzëve të 'tij e një trumë shokësh e qarkojshin për shëtitje.

Por që, se prej disa ditësh Syziu ndroi. S'ishte më ai i pari, që, posa hajshin darkën, mblihte shokë për shëtitje e qëndronte i ambël e madhështor. Atë tashti e shifshë të vetëm, fëtyrmuzgët e të futun në kush e din ç'farë mendimesh. Ndrronte hapa të ngadalshëm nëpër rrugicat e vorrezëve, e kishe me thanë se numron gurët i fijet e barit. S'donte ma shokë, e vetmija aq e vështirë për t'u bamë besnikë, atij i dukejsh ma e ambël,

Ndonjij qi i afrohej, i epte një buzëqeshje të thatë e me një të rrrutulluem të synit e bante të largohej të turpnuem. Të gjithë shokët kishin hymë në dyshim: dikush thoshte kështu e dikush ashlu, por askush nuk kishte mundun me gjetë msheftësinën, qi ruente shpirti malsuer aq fisnik sa edhe i ndieshëm. Fatbardhi, shoku ma i shtrënjtë i tij, e gjurmonte mâ fort.

—More Syzi më duket se tashti don t'a kallzojsh vehten qi je malsor—i thotë Fatbardhi me buzëqeshje, ndër sa ai ecte rrugës. Mbas pak ndali hapin.

—Unë malsor jam e këtë s'due t'a mohoj, edhe sikur të përmbysët bota. Fatbardh por... më duket se s'thé një fjalë me vënd—dhe nisi rrugës. Fatbardhi u ndal, u kthye në një trumë shokësh e nisi të flasi prapë me ta për Syziun.

—Kush e din,—thoshin, e me këto fjalë mbyllshin një radhë bisedash të gjata. E ardhmja do t'a zbulonte msheftësin e rrejtun në zemrën malsore, e cila e njëf turpiu mâ shumë se çdo zemër t'jetrë.

.

Kunorën me gjethe ullini, aqë fort të kërkueme prej mbretëve të vjetër, Elbasanit ia ka falë natyra me sa e sa dhurata të tjera. Në veri e në veri perëndim të qytetit shtrihen pyje ullijsh të mbushun plot me fiq t'ambël e shega t'athta. Atij qi i ka râmë puna të shkojë n'Elbasan, ka shijue veç t'jerave dhe portokallat e vëndit, qi Elbasanasi me shumë kujdes i rrit n'oborrin e shtëpis.

Ndër të diellat e pranverës të shef syu mjaft popull, të mëdhej e të vegjël, qi drejtohen kah veriu i qytetit tue ndjekë rrugën ndërmjet arave të blerueme. Shkojnë mandej mâ nalt e shtrihen ndën hie të pemëve të shëjta, ndofta për t'i u-falun Perëndis për këtë dhuratë. Plot lulë e bar i njomë, nëpër të cilat endet bëleta për t'i kalzue vëndësit a vështruesit rrugën e jetës, bashkojnë lëkundjet e flladëshme me këngët e zogjve për të kenaqë zemrën e ndigjuesit e për të ngopë syt e verejtësit. Por, në pafsh në ndonji vënd gru buj burrash, me shishe përpara, mos i mer për keq. Mandej po të vesh prânë kishës së Shën Thomasit, qi ndânë ullishtën prej arave, ke me pamë djelm të rij me ndonji libër a fletor përpara; kujto-u se ata janë nxânësit e Normales.

—Nesër, asht e diell, — thoshte Fatbardhi me vehte, — s'dij se ku do të shkojë Syziu. Ai e kishte pamë shumë herë qi në ditë pushimi merrte rrugën për ullishta, po s'dinte se ku vente. Këtë herë e ndau mëndjen t'i shkojë mbrapa msheftas. Ash-tu bëni. Të nesërmen i u-vu mbrapa, por pa e diktue as Syziu e as t'jetrë kush. I shkante shumë larg. Syziu eci mjaft, u fut në ullishte, por gjithmonë tue ecë me hapa të ngadalshëm. Kapërxeu ca shtigje e mbërini ndër hie të një ullini të madh, qi plot madhështi tundte fletët. Ishte ulë aty, mbassi kishte mbledhë një dorë lule të bardha shumëgjethëshe e ndërmyet tyne një lulkuqe të madhe. Fatbardhi i ishte afrue e, i mshefun mbas një fiku, verente me kujdes. Syziu u-ul dhe filloi të pëshpërisi me buzë: jo, po, jo, po, ..» e sa herë thonte një jo ose po, këputte një fletëz të lules së bardhë. Fatbardhi u-kujtue — provon fatin, — tha me vehte e çoi buzën në gaz. Provoi sa e sa lule e në fund i përplaste me idhni, kur fundi dilte jo, Lulkuqen e mbante në prëhën me kujdes. Fatbardhi i u-afrue tue shkelë lehtas mbi bër; vojti pranë ullinit e aty afër Syziut qëndroi tue marrë frymë ngadalas, ndër sa zëmra i rrithte shpejt tue mendue ndonji përgjigje të pa shpresueme Syziut i ngeli edhe një lule e bardhë për të shfletëzue; e kapi dhe këtë dhe filloi plot vemendje: «jo po Një po plot... gjalni doli prej gojës së 'tij, kur ai po këpuste fletëzën e fundit, Djali u hoth në këmbë e thirri: «të due, të due, lulkuqe, po ti s'dubet e s'due t'a dijs'». Mori lulkuqen dhe e çoi nalt në dorë të djathtë, ndër sa syt e vërejshin mallshëm e thellë. Pa mbarue mirë, Fatbardhi i duel përpara:

—U-bane si Bala i Shqiptarëve t'Italis, Syzi!

—Këtu qënke Fatbardh? Tha Syziu plot habitje e gjallni. Tashti dola këndej dhe çudi si u takova me tyj. —

—U!-u të rrijnë! —Tha ambël malsori. Fatbardhi u-habit, kur pa Syziun të gëzueshëm si përpara. U-ulën. Fatbardhi i pa të gjitha shka bëni Syziu, por s'i queiti gja, -- ndonji lojë, — tha me vehte.

—Çe ke këtë lulkuqe, Syzi?

Djali uli syt, u mendue e mandej iu drejtue shokut:

—Kjo asht një lulkuqe, e unë e due.—

—Të lumtë, tha Fatbardhi me buzëqeshje ironike e me fja-

lë qi natyrshëm rrihnin prej buzëve të 'tij—sa lule të bukur paskë zgjedhël.—

— Me të vërtetë, Fatbardh, si lule s'asht veç një lule por.. për mue nën fletët e saj këjo mshef një... Zânë, po, një... Orë.— Fjalët i përcolli mytshëm e me një t'ulun të kokës.

— Duket se kë pëlqye ngjyrën e kuqe?! —

— Po, — i thotë malsori kryenaltë,—shif-e ç'gjyrë t'jetrë ke?—

— Të kuq, në mes pak të zi e hiç t'jetrë,—tha Fatbardhi tue mos mendue mâ gjatë. Syziu uli kryet, u-tret ndër mejnd me, e biseda u-pré për ca kohë. Fatbardhi s'kuptoi gjâ prej këtyne fjalëve e prapë s'i durohej për të zbulue të msheftën.

— Të lutem, Syzi, ti e din shoqnin t'onë prej kaqë vjetësh, pse s'më thue ç'ke qi mendohesh?—Ai s'i përgjegji për mjaft kohë. •

Fatbardh të kam vëlla dhe po t'a them: unë e due lulkuqen...—E s'foli mâ. Fjalimi u pré. Nji heshtje e zotnueme prej bukurivet të natyrës pranverore mbretnoi.

Dheu kishte mbarue të katërten e rrugës së përditëshme. Dreka u afrue.

— Ço-u, Syzi, të shkojmë tashti!—Ai, turpshëm, si të kishte thënë ndonji asi mendimi, qi veç trun! i tij bluente, u-çue. Nisen e rrugës shkëmbyen veç ndonji fjalë për mësimet e së Hënës.

* *

«Lulkuqe» ishte ban emën i njifarëshëm me «Syzi», të gji thë shokët, për të nxjerë ndonji buzëqeshje prej buzëve të djalosht, përmëndshin lulkuqen, por kurkush s'kishte mundë të merrte me mënd atë qi ai drithte ndër të msheftat e trunit të tij. Dikush dhe mund t'ia kishte qëllue, por dyshimi s'e lente të verietën të dilte në shesh, si ngjanë ke nj'at qi kërkon të gjejë me të qellueme ndonjë send të pyetun, qi nuk e din.

Nji farë egoizme, kështu po e quejmë këtë shtytje shpirtnore mbassi s'gjejmë t'jetrë fjalë, kishte mbimë pranë asaj qi ka a qi duhet të ketë çdo njeri. Por këtu egoizëm le të mos marrim atë frymë dukjeje a veprim, qi shfryhet me të përbuzun e shkëlun të tjerët. Syziu tashti kërkonte të punonte, të dukej, të bantë, të shquente, por jo nj'ashtu siç mund të mendojë një t'jetrë,

jo tue shkelë e përbuzë të tjerët, po vetëm tue ndjekë atë vijë të jetës, qi seicili e ka të lirë përpara në qoftë se mund të gjejë tue e pamë me syt e mëndjes. Ai, tue përfytyrue lulkuqen në thel'sinë të shpirtit si një andërr të kandëshme ndër netët e gjata të Shëndreut, ishte largue mjaft prej njëatyne, me të cilat shoqnia njerzore e armatos njerin po për kokën e saj.

Por ç'ishte k'o lulkuqe? Nji lule e kuqe?... Çudil... Të gjithë Kështu do të thoshin, në mos e quajshin dhe të marë.

Por, ah,...ç'ishte ajo qi ai e thirte lulkuqe!/?...

«O Zanat e maleve të Shqipnis, O hyjneshat e bjeshkave kreshnike? kush ju njeh sa jeni, dhe a keni ndonji shoqe, qi rron në rrethin njerzuer?» Nji këjo pyetje i kishte rrjedhë hovshëm prej thellsinës së shpirtit djaloshit, kur ky për herët të parë pau atë qi e quente lulkuqe. E për të përshkruar këtë, mëndja s'i ep lejë as gojës dhe as pendës, por mjafton vetëm marrmëndja prej njëatij qi ka ndiem në liqenin e zemrës valën dashtunis, por të njëj dashtunije të naltë, të njëj dashunije ideale.

E tashti le të kthehemi e të pyesim: pse Syziu një hyjneshë e përfyronte në një lulkuqe?, me një lule qi veç ngjyrës, për të cilën s'e quejmë të gabueshëm, dhe n'e quejtë të bukur, s'ka ndonji të mirë e medje asht e damshme?...

S'i ka njoftë ai manushaqen e trandofilen?, po mendja e 'tij s'ka qënë e zoja të krijoje një krahasim poetik?...Gjithkush këtë do t'a quente një mendje të gabueshme, veç disave, qi kishin me e quejte të çuditëshme

«Natyra e njeriut pëlqen e don të bukurit, por atë të bukur qi mbas mëndjes së tij veçanerisht asht të bukur.» Me këtë frazë përpjesërisht sofike ai përmyllte një bisedim të gjanë.

—Je i gabuem, syzi lulkuqja s'asht gja qi t'i thuesh të due, —thonte fatbatdhi me buzë në gas.

—Ç' asht dashunija Fatbardh?

—Nji frymë shpirtnore.—

Ke të drejtë; por asht një frymë e naltë shpirtnore, një frymë e pazotnueme prej arsyes e vullnetit.

—Jo, Syzi vullneti s'ka gja qi s'zotnon.—Malsori u mendue pak.

—Këtu sjemi në një mëndje...—Heshti e sfoli ma.

Bajram i vogël erdhi Ishin tri ditë pushimi. Nxanësit mbaruen mësimin e fundit, qi kishin para pushimeve, e seicili u dha nga një të përplasun me zemërim të përziem me përkdhelje librave. Por Syziut t'jetrë mendim i vlonte në tru.

Ishte dita e parë e Bajramit, mbas dreke. Sheshi përpara Bashkis ishte mbushë plot me fëmij, kokëbardha, bura e nxanës për të pamë dollapët. Fytyra e seicilit dukej e gëzuarshme. Djem e vajza veshun me robe të rea sielleshin andej këndeje pa pra. Sheqershitësit therritshin edhe ata për të kërkue blemës, ndër sa muzika e vëndit binte

Syziu kishte qëndrue pak larg prej trumës, mbrapa 'tij dukej Fatbardhi me ate natyrë pors i mace përkëdhelushe. Shum shoke të tyne i vërejshin me kujdes e, kur qëllonte që syt e tyne i ktheshin dritën njani t'jetrit, atë e përcilishin vërejtjen me një quzëqeshje mirënjofhtësie.

... Shum lulë bukuroshe dukeshin ndër 'to dhe sa e sa trandafile e minushaqe, por djali maisor nën rrutullimin e shpejtë të syut mystik vërente vetëm lulkuqen, atë lulkuqe, për të cilën zëmra nxirrte ofshamje të theila, pors i nj'ai qi, tue çhanë shpirtin, merr frymë me vështirsi.

Syzi, nuk u mërzipte këtu? Eja bajmë një shëtitje të vogël tutje!—Ai s'foli për ca kohë; mandej nxori prej xhepit një lulkuqe, i shkiti një nga një fletët e saj dhe u fryni n'errë... Një lule vu buzën në gas,...po, një lule...e me lëvizjet tërheqëse të saj i kallzoi vetëm syut mystik se e njet... Kurkush s'kuptoi gja. Djali u kthye mbrapa dhe u nis. Edhe Fatbardhi i shkoll mbrapë. Hecën disa hapë, e Fatbardhi s'kuxonte me e pyet. Kishin dalë në rrugën qi të çon për Durrës. Një fresk i lehtë prandveruer frynte, e disa re të bardha udhtojshin në qiell. Ca fjalë shkëmbyen për ditët e pushimit, e Syziu u duk ma i ambël në të folun. Për një herë mandej u ndal:

E shef atë re te bardhë, Fatbardhë? Atje asht lulkuqja e ëme, e, vonë, vonë, (kurdo që të jetë), kur unë të afrohen pranë saj i ndihmuem veç prej mëndjes s'eme atëherc ke me e njofhtë cila asht... Fjala u-pre, e ai përcoili fundin me një buzë në gas, si nj'ai qi don të të fusi dyshimin për ndonji send qi të thotë, Një «ke të drejtë» u ndigjua me za kotsije...

**

Ajo qi kishte me u-dukë ma e çuditshme asht si vlonte një kazan i myllun, pa pasë se prej kah me nxjerrë avullin. Por, qe, se ajo zëmër shfryhesh me vehte, e, ma shum se friga, turpi, e, edhe ma shum se ky, mendja, mbajshin të mbyllun një gulçim shpirtnuer për t'a çue atë nalt e ma nalt e për të nxjerrë sije atë qi kërkon të mbërrijë njerzimi, ma të naltën të mirë, idealin. Ai kishte një dashtuni si të pakë njerëz, e me anë të kësaj, ndofta kërkonte rrugën e virtytit. Me një X në mënyrë mystike ai shpjegonte me vehte lumtënin, të cilën shpresa ia lente në mëndje ma kureshtare e t'ambël

Erdhën pushimet, e Syziu i la me shëndet shkollës, Nanës së Madhe, por kjo këtë e deshti ma shum a ma pak se t'jerët, pse i fali dy armë njanën për të luftue jetën e tjetrën për t'iu afrue së mirës nëpërmjet të së parës.

Në mëndje të tij shtjellohesh një farë fare e re dhe e mbie-llun në pak mëndje në farën e vërtetë të saj. Ai ruejti rrugën e e getun, e sa, he ë qi ndrronte ndonji hap mendimi, thërriste: "O të kalueme djaloshare, qi kujtimi ju ambëlson, ju u shkrihni lotët gjithë atyneve qi kanë kalue të pesëmbdhjetë pranverat fëminore!..."

Alliu D.V.D. '33

TE KEQIJAT E PAPUNESISE

Papunësia është çerdhja e gjithë veseve të këqij, burimi i gjithë vuajtjeve dhe mjerimeve.

I papuni rron si një parazit mbi kurrizin e të tjerëve; u-rëndet të gjithëve e u-bëhet halë në sy. Ky shkon një jetë shtazore, që kërkon pak mundine; s'është i zoti për asgjë; kudo s'numërohet, kudo s'përfillet: e lënë më një anë si gunën e vjetër. S'është i aftë t'iu bëjë ballë rasave të ndryshme të jetës, pengimeve që i çfaqen orë e çast, bëhet loja e valëve të jetës dhe vërtitet si penda n'erë.

Në rrugën plot ferra e gjëmbe, që po vijon, do të vuajë, do të çire', do të copëtohet pa ia dalë dot në krye. Ç'është jeta e tij: Një e shkuar plot vuajtje, një e tashme e hidhur, një e ardhun e dyshimtë.

S'ka as shokë, as miq; s'i mbetet pikë nderi e fisnikërije, se papunësija bie si rrebesh mbi gjithë virtytet e i përulan.

Papunësia pjell një mijë të zeza: grindjet, gënjeshtren, pijen, kumarin, zilinë, urresën, vjedhjen. E gjithë jeta e të papunit është skëterrë: nukë shijon asnjë gëzim e lumturi.

Fytyra e 'tij është e mvrejtur, e mërzitur si ditët e vjeshtës. Vatra e 'tij mbetet gjithmonë e varfër, e ftohtë; fëmijët e 'tij të zveshur, të zbathur, të mjerë, shikojnë me sy ziliqar shokët e tyre fatbardhë. Ata s'kanë t'jetër trashëgim nga i ati, veç vesin e 'tij shkatrrimtar që do bëjë sish lypës, vjedhës, e vrasës.

Njeriu i papunë është si kufomë pa shpirt; i mungon vullneti, i mungon veprimtaria. Trupi i 'tij është i plogët, i pafuqishëm dhe kërruset ndënë më të voglën barrë të fatit të keq... E në të ngrysur të jetës së tij, ahëre kur njeriu rron vetëm me kujtimet e ëmbla të kohës së shkuar, nukë do të ketë si të ngushëllohet. Do të vdesë zhur.

Ç'shërbim i bëri njerëzimit, ç'kujtim të mirë, ç'gjurmë la në këtë botë? Asgjë. Një njollë të zezë për emrin e 'tij, për shtëpinë e 'tij, për shtetin e vet, për gjithë njerëzimin; rrojti si një krimb i dëmshëm për shoqërinë; qe i tepërt.

Em i i 'tij ziret fill me ndot e merret si shëmbëll për të larguar të tjerët nga gremina.

. . . Mjer ajo shtëpi, mjer ay shtet, që ka anëtarë të tillë: shpejt do të jetë thija e mjerimit e do të shduket nga faqja e dheut.

I papuni rron në një botë gënjeshtare; ëndëron pailate prej karte e ëndra, që s'mund të përmbushen: rron d. m. th. përherë si fëmijë.

Një njeri i 'tillë është si kandili pa vaj: i dobët trupërisht, i mpitë mendër sht dhe i vdekur nga ndjenjat.

Le të mendojmë një herë në ç'gjëndje të vajtuarshme do t'i shte bota, sikur të mos kryente seicili detyrën e vet! Një skëterrë e vërtetë.

Ja të këqijat e papunësisë; shkatërrojnë më tepër se lufta; është e motra e vdekjes. Le t'i ruhemi e t'i largohemi këtij vesi dhelparak, në duam të rrojmë me nder e të shkojmë gjithëmonë përpara!

Sotir Caci. '35

FUNDOSJA

. . . Shumë herë qëllon, nëpër disa vise t'Ecosse-s a të Bretagne-s, që një njeri udhëtar ase peshkatar, dyke ecur mbi zallin e detit, në kohën kur ky është i qetë, shef përnjëheresh se qysh prej disa minutash po ecin me vështirsi. Zalli i duket si zift, që ngjit ndënë këmbët e tij. Këpucët i ngjiten në tokë. S'është më rërë po një tokë ngjitëse Vëndi është fare i thatë por në çdo hap që bëh, porsa ngreh këmbën, gjurma që le mbrapa tij mbushet me ujë. Syri së paku nukë dallon asnjë ndryshim: zalli i gjerë e i gjatë është i shtruar e i qetë, zhuri ka gjith po atë pamje; askush s'mund të dallojë tokën e fortë nga tok' e ujshëme; një rë e vogël mizash deti po zhuzhullon me gëzim mbi këmbët e shtegtarit. Njeriu vijon udhën, shkon përpara, rëndon mbi tokën dhe shpejton që të vejë sa më parë në brek të detit. Nukë është i çqetsuar. I çqetsuar?... Përse? Vetëm ndjen një gjë... Sikur pësja e këmbëve të tij të shtohet në çdo çap që bëh. Befas futet në tokë një a dy a tre gjishtërinj. Pa fjalë s'është në udhë të mirë; qëndron për t'u mejtuar se ç'drejtim të marrë. Përnjëheresh shikon në këmbët e tija. Janë çdukur. Rëra i mbulon. I çqit këmbët prej zhurit, do që të kthehet, kërkon që të mbrapset, futet dhe më thellë. Rëra i arin nyjën e këmbës, çkulet s'andejmi dhe hidhet më të mëngjër; rëra i vjen gjer ne pulpa; hidhet më të djahtë, rëra i ngjitet gjer ndënë gjuj.

Ahere kupton me një frikë të papërshkruarshëme se gjendet mbi një baltë të lëvizëshme dhe që ka ndënë vehten e tij qëndron e tmershëme, ku njeriu s'mund të ecnjë dhe ku as peshku s'mund të notojë. Hedh barrën e tij, në qoftë se ka ndonjë, çngarkohet si një avullorë në kohë reziku e dëshpërimi të pakufishëm. Me gjith atë është vonë; zhuri është m'i gjunjët e tij. Thëret, tund shapkën ase shaminë e tij; zhuri e thëthin gjithënjë.

Në qoftë se zalli është i shkretë, në qoftë se tok e fortë gjendet shumë lark, në qoftë se zhuri vazhdon veprën e tij të shëmtuar në qoftë se s'ka ndonjë trim ndihmëtar aty afër, mbaroi, është i dënuar me fundosje! Është i dënuar me këtë varrim

ë frikëshme, të shëmtuar, të gjatë, të sigurtë, të pamëshir-
nëm, të patundur; që s'mund ta vonojsh dhe q' as mund ta
npejtosh; që mban orë të tëra, që duket sikur s'mbaron, që të
ështëit që së poshtmi të lirë e plot shëndet; që si çpërblim të
përpjekjes që bën për të shpëtuar, të klithmit që nxjerr për
qënë i ndihmuar, të heq akoma më poshtë, të shtrëngon me
qji, të bën të hyshëme ngadalë mbrënda dyke lënë kohë të
jaftë që të shikosh horizontin, pemët, fushat e gjelbëruara,
min e katundeve në fushë, pëlhurat e avulloreve në det,
npejtë, që flytyrojnë e që këndojnë, diellin, qiellin.

. . . Fundosja është varri, që ngjitet prej fundit të tokës
k një i gjallë.

Çdo mend është një fundosëse e pamëshirëshme! Fatkeqi
rovon të unjet, të shtrihet, të zvaritet; gjithë lëvizjet që bën e
arrcsin. Ngrihet, fundos. I duket sikur tina e përpin. Ulurin,
tet, u bërtet reve, lith duart, dëshpërohet. Futet gjer në bark
ënda në zhur. Tina i ngjitet deri nën sqetull. Tani s'është
çese një bust. Ngreh duart përpjetë, rënkon thellë si ndonjë
afshë e tërbuar, çier thonjt e tij mbi zallin, do që të ziret në
stë hi, mbështet mbi bryllin për t'u-çkulur nga ky llum, qan
e të madhet dhe me zemërim si i marrë, zhuri ngjitet; rëra
in supet; rëra fsheh qafën. Fytyra vetëm është e dukëshme
ni.

Goja këlthet, zhuri e mbush: heshtje! Sytë shikojnë akoma,
uri i mbyll: natë! Pastaj balli humbet, pak flokë dridhet
rsipër zhurit; një dorë del, çpon sipërfaqen e zallit, tundet
k kohë dhe fshihet.

Shdukje e tmershëme e një njeriu!

(Përkthim nga: Les Misérables
Sotir Caci=35

Nga fundi i radhës të kuitimeve

Nji ndamje që ka nji takim të pacaktuem

(SHOKEVE TE RENDIT)

30—Korrik—1932

Pardie edhe dhe i shkuem tue shëtitun nëpër qytet, tue këndue edhe tue u fjalosun. Por sot jemi shumë të deshperuem.

Internati nuk na duket ma si shpësi e jonë: Ai na jep vetëm vënd për të fjetun, kur se për barkun na rhotë "shkoni jash-të", Shokët qysh në mëngjes i kanë bërë gati valiçet edhe kanë gjetun automobilla për të ikun nëpër shpëpajat e tyne.

Do të ndahemi!... Po ndahemi!..

Po ndahemi ne që jetuem për pesë vjet si shokë të vërtetë; po ndahemi ne që ia dijnë zemrën njeni t'jetrit, që kemi marrë pjesë bashkë në gëzimet e në hidhërimet e jetës shkollore që kemi ngrënë bashkë edhe që kemi bamë ç'do gjë të mirë a të keqe për njëri t'jetritin, por... si shokë. U-bashkuem të pa njoftun edhe tashu do ndahemi të njoftun fare mirë njëri me t'jetritin.

E përqafojmë, e puthim dhe ia shtrëngojmë dorën njeni t'jetrit me dashuri edhe me mallëngjim goja nuk na flet, por vetëm zemra, kjo e pa dukun, i ndjei të gjitha, e... syt e ç'do shokut mbushun me lot.

U-ndamë .. edhe shkojmë në drejtime të ndryshme... në vënde të ndryshme!..

Nuk vajtojmë pse u-ndamë, por pse kjo ndamje ka nji takim të pacaktuem: Disa prej nesh ndoshta kemi me u takue, por kur nuk dihet, kurse disa nuk kemi me u takue kurrë. Ah, kur- edhe ma fort kjo kurrë na brejnë zemrën, na dëshpërojnë shumë!..

* * *

Po largohemi për gjithënjë prej shkollës s'onë edhe pas lamë bankat e nxanësis, lamë mësuesit t'onë.. lamë vëndet t'ona. Po dëshpërohemi shumë, me gjithë atë jemi edhe të gëzuem

sepse shkollës s'onë, përveç punëve t'ona pesëvjetëshe, i le-
më një kujtim të math: "Radhorin e nënshkrimeve të shëtit-
jes." Në këtë radhor gjinden nënshkrime me randësi këtu
gjinden fjalët ma të bukura për shkollën t'onë të thanuna prej
shqiptarëve; gjinden edhe përgëzimet, që na ka ba populli për
inisiativën t'onë të bukur. Ky radhor nënshkrimesh asht dhu-
rata ma e madhe, që ia falim për kujtim shkollës s'onë, shko-
llës Normale. Me këtë le të na kujtojnë të parët t'onë edhe le
të na zënë në gojë pasardhësit t'onë.

. . . . Po largohemi . . . edhe pas lamë plot kujtime
pesëvjetësh! . . . .

Sp. '32.

FOLKLORE

Kângë popullore

Ç më martojtë nënejá poshtë në Myzeqe . . . !..
Plaç moj nënjë shtriga, korba, ku më dhe! ? . . .
Ata s' kanë roba, të shtrojnë për dhe ! . . .
Plaç moj nënjë shtriga, korba, ku më dhe . . . !?
Dhe kanë rrogos e shtrojnë mbë dhe: !
Plaç moj nënjë shtriga, korba, ku më dhe !? . . .
Ata s' kanë filxhan, të pijnë kafe ! . . .
Plaç moj nënjë shtriga, korba, ku më dhe ! ?
Ata, kur sëmuren, doktori nuk i shë -!
Plaç moj nënjë shtriga, korba, ku më dhe ! ?
O o o . . . , i par' i fshatit dy-tri pëndë qe ! . . .
Plaç moj nënjë shtriga, korba, ku më dhe ! ?
Kokën mbi gurë e trupin mbi dhe ! . . .
Plaç moj nënjë shtriga, korba, ku më dhe ! ? . . . . .

Mbledhë në DeIvinë —

Prej Petër Elezit '24

Kângë popullore

Çeli lulja e kumbull's — o,
 Në faqe të s' bukur's — o;
 Hajd' e bukur o me ne;
 Në Vijosë, në dhethit t'ânë! ? ...
 Atje ka zymbyla plot, moj nânë! ? ..
 Ungju, bijë, e merr-u erë
 Se nuk gjinden si çdo herë;
 mot për mot e nga një herë! ...

Shënim:

Kjo kângë këndohet prej shpatarakevet ditën e Pashëvet dhe të Shën-Gjergjit. Prej rrjeshtit të pestë e poshtë dysohet se këjo kângë mos është e martun prej Shqiptarvet të mërguem; por se shpataraket e kanë ba të tynen dhe e këndojnë me mallëngjim e mburrje dhe ma tepër cucat, kur mbështjellin lule.

Kângë popullore

Lumja ti, moj lule-vere,
 Qi m' ke nanën top-shelqerë ;
 Kur të qon, të leshaton;
 Tyj qafën, moj, ta drejton.

**

Mjera ti, moj manushaqe,
 Si ke nëjerkën, si flamëqe;
 Kur të qon, moj të dërmon. !
 Tyj qafën, moj, ç'ta shtremnon....

Shënim: Këtë kângë e këndojnë gocat e grat e Shpätit darrkën e ditës së verës (1 mars allaturka), kur dalin ndër fusha e kodra, që të mbështjellin lule, barë të njomë e të tjera.

Mbledhë në Shpat t' Elbasanit
 prej P. Elezit '24

VJERSHA PËR SHKOLLAT FILLORE
Vjeshta.

Çunat thresin me gëzim:
 "Vjeshta! Vjeshta!"
 U-poq rrushi e me nxitim
 Shkojnë nga vneshta.

Qielli vrâhet, pemët gjethet,
 Po i lshojnë,
 Dallandyshet i lanë çerdhet,
 Se ç'po shkojnë!...

Dimni.

Që nga mali era vjen
 Ftyr' e duer sa t'i pin;
 Suklla, suklla bora bjen,
 Dhe të vorfnin po e ngrin.

Pemët lakuriq kanë mbetë,
 Gjithë natyra n'gjum ka rã,
 Por mbi garth nji zog i shkretë
 S'di se ç'ka qi rri tuj qa!...

Bleta.

Sa len dielli çohet bleta,
 Lule m'lule tuj kërkue,
 Tuj flutruë me krah t'lehta,
 Shkon derth mjaltin mu në zgjue.
 Bletën, çuna, t'a shëkoni,
 Ditë për ditë qi të mësoni.

Flutra.

Lumthi ti, moj flutër,
 Ndër fusha qi shkon,
 Mbi lulen e bukur,
 Kur vete qëndron.

Porsi ti të kishë
 Krahë të flytyroje,
 Dhe unë lule m'lule
 Me gas do t'pushoje.

Në pyll.

Nën lisat e pyllit
 Ful!azã këndon,
 Bariu i bijë fyellit
 E dhent i lëshon.

Gjithkush atje gëzohet,
 Kur zë fryn fullimi,
 E trupi të itofet,
 Tuj pimë ujë burimi.

Q. Guranjaku D.V.D. '33.

ERE TRANDAFILI NGA SHQIPNIA

Shënime nga radhoi i kujtimeve

Liqeni i Prespës: një çerdhe romantike.

. . . Qëndrojmë një copë herë mbi majën e Preftis, sipër katundit Zvezdë: përpara e mbrapa kemi dy pamje që lëftojnë njëra me tjetrën si shëmbra për me ia kalue shoqja shoqes në bukuri... Më një anë shofim fushën e Korçës dhe të Devollit të bukurqeme me qytetin e Korçës tutje tej në rrëzë të Moravës, me katundet për brij maleve e në mes të fushës e më tutje nga fusha e Devollit tretet syni mbi një pikë të bardhë: asht qyteti i vogël dhe i bukur i Bilishtit. Nga ana tjetër, përkundrejt fushës së Korçës, syt na përvehtësohen nga një vënd t'jetër jo fushë, por grumouj grumbuj kodrash lākuriqe e vargje malesh të gjata dhe ndërmjet kodrave çquhet një shtresë e vogël e gjelbër: asht Prespa, Prespa e Samuilit të dikurshëm.

Nisemi, por nisemi me andje të bindun se kemi me zbulue një vënd jo aq të njoftun prej nesh, një vënd aq të pëlquem prej arkeologut frances Leon Rey t, të bindun se do të zbulojmë qendrën e një mbretënie të dikurshme: të Samuilit.

Kalojmë përmes një vëndi të mbuluem me ah e me lajthi por gjithëmonë tue ndjekun rrugën Korçë Manastir. Për një mënd nga një mal na humbi shtresa e gjelbër e ujit, por më tutje mali mbeti pas e si Dhuratë na dha fushën e vogël të Pustecit dhe më e madhja: një të hyme të madhe të liqenit. Jemi larg liqenit, andej nga rrëzë e Malit të Thatë, po pamjen e soditim për bukuri: Ja fusha e vogël dhe e blerueme shtrihet hijeshëm deri në buzë të liqenit. Në krye të saj shtrihet katundi i

vogël Lajthizë dhe në fund ma në buzë të liqenit dhe në faqe të njëj kodre lakuriqe ka zënë vënd katundi më i math i Prespës së vogël, Pusteci. Liqeni tretet tutje nga Pelisteri si lum, por afër Pustecit zbukurohet me një ujdhezë të vogël, që ruen një kishë treqind vjetëshe dhe muret e njëj kështjelle të rrënueme; mandej nga malet e Todoricës kufizohet me një fushë të vogël, por të bukur tejet, e Zaroshkës. Udhëtojmë drejt edhe pas lemë fushën e vogël me liqenin. Përsëri futemi ndërmyet brigjeve lakuriqe: lemë Shulinin, që dukej si i shkretë sipër një bregu lakuriq, hyjmë në thellësirën e madhe të luginës së Gllomboçit edhe zb esim toposhtë: Ne ulemi e malet e malit të Thatë dhe të zgjatmevet të tij, që kanë formë konike na duken sikur po naltësohen për me na përpimur neve, që udhëtojmë si njerës të unët për natyra të bukura. Kali pa shpirt rëndën shpejt e ne na duhet për me e shijue vëndin si film cinemaje.

Zbresim poshtë e marrim rrugën për brig vreshtave dhe që u-gjindëm në buzë të liqenit, në katundin Gllomboç. Asht ende mëngjes e djelli por sa ka dalun n'orizond. Përzihemi pak me peshkatarët që aq bukur janë tue bā pazarllëk për pishqit e zamun në mbramje: Kuajt janë gati, vetëm presin çmimin e premë, që t'i ngarkojnë pëshqit e t'i shesin në tregun e Korçës.

Nuk na durohet; hyjmë në lundrë për një shtetitje nëpër liqen. Breshka e jonë noton mb ujnate e Prespës edhe ne e soditim me uni të madhe natyrën e këtij vëndi aq të bukur. Jemi largue shumë nga katundi. Që Gllomboçi asht i vendosur ndërmyet një thellësie, që hapet në buzë të liqenit dhe nga të dy anët ka dy kodra që naltësohen thue deri në qiell, dhe në buzë plepat duken si gardh, që ndan liqenin me tokën.

Syni nga çdo anë na shijon pamje, pamje romantike: sipër nesh syni i shkelqyeshëm dhe gjithëmonë i qeshun i qiellit le-dhaton me madhështi shtresën e kaltërtë të liqenit dhe mbrenda në thellësinat e ujnave na çfaqet një botë re e pa zbulueme, që na ban për me i thanë lundërtarit: «Hajt lundërtar, drejtim për botën t'jetër!» Kjo botë asht përkthimi i qiellit, i maleve, i ndërtesave dhe i brigjeve. Përpara kemi edhe luginën e bukur të vneshtave, qi merr fund tutje me majën e malit të Thatë. Që Beli i bukur, kjo kodrë madhështore, që hyn pa frikë deri mbrenda në liqen e që duket pors i një kokër veje, por me ngjyrë të

gjelbër. Hyjmë edhe më fellë. Këtu romantizmi ka ngref çerdhen e tij: nga ana e Perëndimit na çfaqen shqembet e Zaverit të tmerrshëm: ky është goja e liqenit të Prespës nëpër të cilën shkojnë ujnat e këtij liqeni n'ato t'Ohrit; pak më tutje çquhet fusha e Goricës. Përkundrajt zgjatet vargu i Bazmishtit me brigje mjaft të frikshme. Nga ana Jugë perëndim re, nga ana e Gilomboçit, kemi shqembet pa fund të Kosornikut me shkëlqë. që zgjaten deri në Pustec. I shofim dhe mend mbetemi me sy hapun përpara romantizmit të natyrës. Shqembe të mbledhej gremina pa fund, rrëpinsina të frikëshme, aty këtu shtresa zanjesh të bardha, që shkëlqejnë prej së largu si gjerdanë xhevairi; gufa të thella nëpër shqembet dhe gjaja më tërheqëse kisha të strukuna nëpër gufat e shqembeve, ku nuk mund të shkeli sot as kafshë dhe as ndonji këmbë njeriu. Lodhim trut tonë për të kuptue mënyrën dhe shkakun e të bërës të këtyne kishave të vogla, por më kot: truni është i ngushtë, se arkeologjia shqiptare ende struget nën hijen e heshtjes dhe interesimi i të rinjve po ndjek ende çapin e «s'më hyjnë në punë!» Sjellin për një mend në tru arkeologët rusë, që kanë shkruar mjaft mbi këtë vënd, por edhe ata s'po na e mbushin dot trurin tue na thanë se dikur liqeni ka patur kufi më të ngushta e se këtu paska mbretnuë Samuili dhe gufat me vakëfet qenkan ngrefun në kohën e këtij mbreti nga fanatizma. Po mjeshtëria e të ngrëhunyt të vakëfeve m'ato gufa shkambore, shi atëhere kur bota e qytetnueme punonte ende me çekanim e Nuhit, athue kush na e shpjegon?! A po athue bajmë më mirë sikur t'u përulemi fjalëve fantastike të antropologut me zâ Dragasis Paleologos, i cili pa një pa dy na thotë: «Që prej 6000 vjetësh përpara Krishtit (në daç mos ia mbeso!) Shqipëria ka qënë një jdhësë, sepse një mëngë e liqenit të Prespës shkonte për mes Korçës në Tiranë dhe bashkohej në Shkodër me Bujanën. ? Heshtim!.. Heshtim dhe rënkojmë ma fort pse vëndë aq të bukur, aq romantike, aq me vlef të arkeologjike ne nuk i njofim, nuk lçmome, nuk i vizitojmë aspak. Natyra na i dhuroi, por ne s'dijmë t'i shijojmë. Mekatë!

Notojmë ende në fellsinat e ujnave: Liqeni që na u duk prej së largu i vogël, qënka shumë i math por paska shumë të hyme në tokë edhe shumë të dalme të tokës mbrenda në li-

qen Ja tashti përkundrejt kemi ujdhesën ma të madhe të Itqenit jo të Pustecit, por atë të Konkos, që shtrihet tanram si formë veje. Sa e bukur duket: tamam si kukllë e vendosur në mes ë liqenit. Duhem t'i afrohem shumë kësaj ujdhese, që ruen në gji të saj dymbëdhietë kisha antike dhe shumë pemë, mirpo druheri se mos e zgjojmë nga gjumi, nga shkaku se flen në duert e fq'njës së përtejshme! M'atë anë të ujdhesës, shumë larg, zgjatet si gardh vigan Peristeri, që lufton përkundrejt me Galicicën dhe me Malin e Thatë t'onin.

Të dehan nga pamja ndërrojmë drejtimin e lundrës për në katund, por gjithëmonë tue shijue Itqenin, ujdhezën, malet, brigjet, shqembet, lundrat e peshkëtarëve, që notojnë tutje tej no-sitat e bardha t'ujnave, pullumbat, që dalin nga folet e shqem-beve, fëmij lakuriq që zhyten n'ujë qysh tashi thejret, kurse flladi i mëngjezit na ledhaton butë fytyrën.

Të dëshpëruem tejet se po largohemi nga kjo natyrë ma-dhështore shkelim tokën tue pëshpëritim:

Duhet të na mbushet koka se vëndet e Zvicrës i kemi këtu, në vatrën t'onë, por duhet t'i njofim, t'i shijojmë, t'i ndreqim, t'i reklamojmë!

Sterjo Spase '32

USHTRIME & ZBAVITJE MENDORE

PËR TË SHKUE KOHËN

Mbledhun prej P. T. '35

I. Pyetje

1. Cili mbret i Francës e ka pasë kunorën më të madhe?
2. Pse i mbyll sytë gjeli kur këndon?
3. Nji njeri leu më 1800 edhe rroi 89 vjet. Sado qi e festonte me rregullë ditën e lindjes, festoi këtë vetëm 22 herë. Përse?
4. Tre vetë kalojnë nji urë. I pari e shef urën ecën mbi të edhe e kalon. I treti as e shef, as ecën mbi të edhe e kalon. Kush janë këta tre vetë?
5. Testamenti i nji të pasuri thoshte: "Shenjat e vëndit, ku kam mshefun thesarin t'em gjindet prapa kurizit të shërbëtorit t'em". Trashëgimtarët vrapuen të shofin kurrizin e shërbëtorit e nuk gjetën gjã të shkrueme aty. Ku qe shënue vendi i thesarit?
6. Nji fëmijë len sikurse lejnë fëmitë e tjerë, por asht krejt i gjymtë pa sy, pa duer, pa veshë, pa kambë, pa hundë, pa gojë e nuk lëvis as pak; sadoqi ç'do gjã qi len edhe rritet, ky fëmijë nuk rritet e me gjithë këtë e ama gëzohet kur i len fëmija. Kush asht ky fëmi?

II. Gjãzë e gjãzë.

1. Malet u-zbardashën,
Të gjatat u-shkurtuen,
Dytë u banë tri,
Dhe mullijt nuk bluejnë.
Ç asht?
2. Me gjueti rroj gjithnji,
Në pyll nuk shkoj,
Peshkatar nuk jam
Rrjeta thur edhe i huth,
Me të vobektët gjindem
Dhe vobeksi nuk kam,
Me foshnjë të vobekta

III. Sofizma Matematike

1. Kemi a dhe b, qi jane dy numra të ndryshëm edhe c. asht e mës mja arithmetikë e tyne. Atëhere:

$$a+b=2c$$

$$(a+b)(a-b)=2c(a-b)$$

$$a^2-b^2=2ac-2bc$$

$$a^2-2ac=b^2-2bc$$

$$a^2-2ac+c^2=b^2-2bc+c^2$$

$$(a-c)^2=(b-c)^2$$

$$a-c=b-c$$

$$\text{edhe del se } a=b$$

$$\text{(ku asht gabimi?)}$$

- E mbush barkun t'em.
Ç jam?
3. Merre me tik-tak,
Prit-e me tik tik,
Gjã e gjallë s'ishte,
Katër kambë i kishte.
Ç asht?
4. Asht një gja, ç'asht një gja,
Perëndia s'e sheh kurrë,
Mbreti e shef rrallë,
Katundari për ditë.
Ç asht?
5. E kam, e ke,
Po të mos t'a them,
Nuk e gjen dot
Ç asht?

3. Vërtetoni se 64=65 edhe përsë

2. Vërtetoni se dy të tretat e 6-tës bajnë 9, se gjysma e 12 asht 7 gjysma e 5 asht 4 edhe se gjysma e 11 asht 6.

Shënim: Normalisti për të përgjigjet e këtyne pyetjeve.

Përgjigjet do të botohen ke numuri tjetër. Ai që ka më dërgumun ma tepër mbrenda vitit ka më marrë një dhuratë të çmueshme.

TË REJA PEDAGOGJIKE

Më 17, 18 e 19 të Majit që shkoi u-mbloth në Barcelonë një Kongres ndërkombtar i mësimi teknik, ku u-biseduen prej profesorësh të përmendur gjithë çastjet, që kanë lidhje me mësimin teknik.

.

Më 2 deri 13 të Korrikut u-mbajt në sallat Universitetit të Kepit t'Afrikës së Jugut dhe më 16 deri 17 n'ato t'Universitetit të Johannesburgut Kongresi i Lidhjes ndërkombtare i Edukatës së re. Thema e zgjedhur për këtë mbledhje, e cila bani gati Kongresin e ardhëm të math botnuer më 1935, që: puna që t'u përshtaten edukata nevojave të reja shoqënore, e ma fort nëpër viset sud-afrikane. Pedagogë të përmendun, si John Dervy e të tjerë, muerën pjesë në këtë Kongres.

.

Më 16 Korrik deri më 22 shtatuer filloi dhe do të vijojë në Nisë të Francës, nën kujdesin e kryetarit të Bashkisë s'atij qyteti, i 20-i Kongres ndërkombtar i Pedagogjisë së Montessorit. Me qënë se-methudha e Montessorit përfshin sot gjithë Edukatën, ç'prej fëmënisë së parë deri ke dyert e Universitetit, Kongresi i Nisës u-drejtohet gjithë edukatorëvet, mësuësuet, profesorëvet prindërëvet të rijvet e të rejavet, që interesohen për të mirën e fëmijvet.

Ky kurs i Montessorit do të përfshijë: konferenca prej Montessorit vetë dhe të bashkëpunëtorëvet të saj, stërvitje praktikë dhe verejtje në një klasë montessoriane. Të marrët pjesë në këto konferencë do të jetë me pagesë.

I gjashtëti Kongres ndërkombtar i Edukatës morale do të mbahet në Krakovi të Polonisë më 11 deri 15 Shtatuer 1934. (I pesti u-mbloth në Paris më 1930, i katërta në Romë më 1926 dhe i treti në Gjenevë më 1922). Subjekti i mbledhjevet të përgjithshëme kapër të qënë: fuqitë morale të përbashkëta për të gjithë njerëzit, të vështrueme në pikëpamje të psikologjisë, të petagogjisë, të sociologjisë e të filosofisë. Folësit pra kanë për të pasë para sysh idenë morale ke fëmijë dhe kuptimin e botës, në të cilin përfundon kjo ke i madhi; influencën e rrethit dhe të traditës mbi formimin e idealit moral; kuptimin shoqënuer e jo individual të moralit, sepse individi nuk asht ma qëllimi fundit i edukatës, mbassi,— si krines—i shërben një qëllimi dhe bahet shërbëtor i grupit ose i kolektivitetit; teoritë e sotme filosofike dhe fthillimin e burimevet të tyne të përbashkëta;

Katër seksione do të merren me këto katër çashtje në lidhje me edukatën morale: 1) morali dhe puna; 2) marrëveshja e popujvet për edukatën e djelmënisë; 3) letrësija e fëmijvet; 4) Ko-edukacioni.

LAJME SHKOLLE

Për vitin shkolluer 1933-1934 shkolla e jonë ka pasë ma shumë nxanes se përhera: kanë qenë gjithsejt 540 vetë, nga të cilët ish in 42 goca. Të gjashtë rendet e shkollës kanë qenë ndamë në 13 pjesë, kështu: rendi i parë me të dytin në nga tri pjesë

secili, i treti, i katërti e i pesti në nga dy pjesë edhe i gjashtëti nuk qe ndamë.

Shkolla ushtrimore ka pasë 128 nxanëse e nxanës të ndamë në 5 rende.

Trupi mësimuer i të tanë shkollës perbahesh prej 25 vetësh. Këtë viti shkolluer kemi pasë edhe një mësuese për punën e Dorës së vajzave.

Ndeshjet për kampionatin e Foot ball-it, të volley-ball-it e të baske-ball-it mbaruen kështu: foot ball-iu e fitoi rendi i pestë 35, volley-ball-in e muer rendi i gjashtët '34 edhe basket-ball-in po rendi i gjashtë e fitoi.

Rendimi i ndeshjevet:

1. Foot-ball	2. Volley-ball	3. Basket-ball.
Rendi Pikët	Rendi Pikët	Rendi Pikët
i V-të 5	i V të 8	i V-të 8
i IV-të 4	i III-të 4	i III-të 6
i III-të 2	i V-të 4	i V-të 4
i VI-të 1	i IV-të 4	i IV-të 2
	i II-të 0	i II-të 0

Shënim. Rendi i parë nuk hyni në asnjë lojë edhe rendi i dytë hyni vetëm në volley-ball e basket-ball.

Provimet e matyrës filluen më 11 të Qershorit edhe mbaruen më 2 të Korrikut. Muerën dëftesën e maturitetit këta: Z.Z. Mihal Cavali, Asaf Hilmiu, Kristofor Jovani, Ali Kuçi, Jordan Misha e Nuri Sula.

Shëtitja e Normalistavet.

Nji nga punët ma me rëndësi qi janë tue bamë nxanësit e shkollës s onë asht të shëtitunit për qark shqipnisë. Kjo punë u nis nga maturantët e '32, të cilët themeluen për këtë qëllim, më 1930, shoqinë "Normalisti Shëtitës". Mbassi mbaruen shkollën, '32 shëtitën Shqipninë për tri javë edhe botuen nji "Libër Kujtimesh,, Vjet këtë shëtitje e banë maturantët e '33, D. V. D.-ja, të cilët shëtitën nji muej. Këtë vit ata të '34, V. V.-ja, banë nji shëtitje tri javësh, të cilët e filluen më 10 edhe e mbaruen më 31 të Korrikut, këta i u ngjithën edhe majës së Tomorit.

Dobinë e madhe, qi ka mësuesi nga këto shëtitje, e kupton çdo njeri e prandaj urojmë qi filli i këtij qëllimi të jetë pa fund për shkollën tonë e të mos lihet më të prej asnjë rendi kjo shëtitje kaqe e dobishme.

BIBLIOGRAFI

Biblioteka e Normalistit

Së afërmi qarkullojnë për shitje njëna mbas tjetrës librat matematike, të shënuem këtu posht, për gjithë shkollat fillore e të mesme, të hartueme, si mbas metodave ma të mira e ma të reja, prej nxanësit të shkollës S'onë dhe si nxanës me korespondencë qysh tash sa kohë, në Fakultetin e Rennés, për mësimet e nalta të Matematikës **POSTOL TANEFI**

Për shkollat, Fillore.

- 1). Aritmetika e kl. I. (me katër ngjyra)
- 2). " e kl. II. (me tri ")
- 3). " e kl. III. (me dy ")
- 4). " e kl. IV. ( )
- 5). " e kl. V. ( )
- 6). Gjeometrija e kl. III e IV e të V-stë. (të zbukurueme me një sasi të madhe figurash.)—

Për shkollat' e Mesme —

- 1). Fillimet e Gjeometrisë plane e Sferike.
- 2). " e Trigonometrisë. " "
- 3). Llogaritmi. (sistemat e treshit e të dhjetës).
- 4). Formulatat (Gjeometris-deskriptive, plane e sferike, Trigonometris Algjebrës e të Aritmetikës.)
- 5). Fizika (e përkthye nga Sllavishtja.)
- 6). Fillet' e Algjebrës, pjesa e parë. (Përmbledh gjith Algjebrat qi bahet në për shkollat' Normale e Gjymnaze, me përjashtim të një pjesë për këto të fundit.

POSTA. E JONË

Z. Vasil Vaska - Korçë. Falimenderit për 5 fr.ar. Presim ç'ka na premttonit.

Z. Sterjo Spasse, - Gllomboç. Falimenderit për 5 fr.ar. Presim shkrimet që na keni premtuar.

Z. Iljas Guri, - Këlcyrë. Falimenderit për fjalët e mira. Do ishte mirë po..... Presim ç'ka na premttonit, -

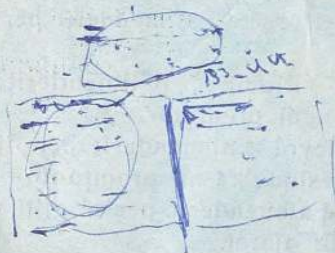
Edhe ti o Durolli. Falimenderit për të gjitha. Kujdesi i juaj u bëftë shembull për të tjerët.

Ju lutemi shumë gjith atyne, që janë ngarkue me të sh përndëmen e Normalistit, të na dërgojnë emnat e pajtimtarve.

Atyne të cilëve u dërgohet ky numër dhe nuk e kthejnë, numërohen pajtimtarë.

Lajmim

Atyne të cilëve u-dërgohet ky numër
dhe nuk e kthejnë, numrohen pajtimtarë

o. j. Fillet
qi bahet në për shtonda
të një pjese për këto të fundit.